

- מסקנות**
- א. אסור לעד אחד להעיד על אדם שעבר עבירה, מפני שזוהי הוצאת שם רע ללא כל תועלת.
- ב. מותר לעד אחד להעיד עדות שיש בה לאפרושי
- מאיסורא. אך אם הוא מעריך שהאדם הנוגע בדבר לא יאמין לו, אסור לו למסור את העדות.
- ג. אשה אינה נאסרת על בעלה ביחוד גרידא, כל זמן שאין בו חשד מבוסס לדבר עבירה.

סימן עח

אשה שהודתה בעבירה

ציורי עירום ולהיעזר בציורים של כנסיות. למרות זאת, האשה הלכה ללמוד בבי"ס זה, והיו לכך השלכות על דעותיה והתנהגותה, אולם לא נמצאה בה שום עבירה מפורשת על דת משה ויהודית.

לאחרונה הודתה האשה בפני בעלה שבטיוול של ביה"ס לציור בצפת התהוללה וחיייתה עם גבר זר. כמו כן הודתה שפעמים העלימה ממנו שלא טבלה במקוה והכשילה אותו בדבר עבירה. והבעל מסופק אם אומרת אמת או שמא היא משקרת משום שרוצה להרגיז אותו, ואולי גם להתגרש.

שאלת הבעל היא: האם הוא חייב לפרוש ממנה ולגרשה, או שמא אינו חייב להאמין לה?

א. האומרת טמאה אני לך

נאמר במסכת נדרים (צ"ע"ב):

בראשונה היו אומרים, שלוש נשים יוצאות ונוטלות כתובה: האומרת טמאה אני לך... חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחד ומקלקלת על בעלה. האומרת טמאה אני לך, תביא ראיה לדבריה.

והקשה הר"ן (ו"ה ואיכא): כיצד רבנן התירו איסור תורה (שנאמר באשה שזינתה תחת בעלה)

ראשי פרקים

שאלה

- האומרת טמאה אני לך
 - הדין כשמברר או מאמין בלבו
 - האם בעל יר"ש צריך לחוש לדבריה
 - האם לאסור משום "רגלים לדבר"
 - "אין אדם משים עצמו רשע" ו"שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא"
 - גדר "אין אדם משים עצמו רשע"
- תשובה
מסקנות

שאלה *

זוג ולו שלשה ילדים נמצא במצב קשה זה למעלה משנה. האשה מזניחה את הבית והילדים, ומקדישה זמן רב לפעילות ציבורית מחוץ לביתה. הבעל הוא ירא-שמים ומדקדק במצוות, והאשה אינה מקפידה כמותו. בין היתר היא סוברת שאין התאמה ביניהם בתחום קיום המצוות. לדעתה בעלה מקפיד יותר מידי, והיא רוצה להקל יותר ממנו. היא רצתה ללמוד ציור בבית-ספר לציור. הבעל התנגד בגלל האווירה הקיימת באותו בית-ספר, ובגלל הצורך לצייר

* אדר תשל"ט.

אבל יש חולקים וס"ל דאף בזה"ז נאמן.

ב. הדין כשמברר או מאמין בלבד

והנה כל זה מצד הדין, שהוא אינו צריך להאמינה, וייתכן שאף אסור לו להאמינה. אך אם הוא יכול לברר אם באמת נטמאה לו, יתכן שהוא חייב לברר זאת, ואין כאן ביטול חדר"ג. שרק כשסומך על דבריה ומאמינה הוא מבטל את חדר"ג; אך כשמברר את האמת שטמאה לו, אין כאן ביטול חדר"ג, שהרי חדר"ג לא בא לעקור את האיסור של טומאת אשה לבעלה.

מיהו לפי התירוץ הראשון בר"ן, האומר "אפקעינהו רבנן לקידושין מיניה", אינו צריך אפ"ל לברר, שהרי הקידושין הופקעו. אך ייתכן לומר שחז"ל הפקיעו מהם את הקידושין רק כשסומכים על דבריה; אך כשהוא מברר את טומאתה, בטלו דבריה, והקידושין לא הופקעו. וצ"ע.

ובשו"ת נודע ביהודה (מהד"ת אה"ע סי' י"ב) כתב, שאפילו כשרה שבנשים, אם הבעל רוצה לגרשה וליתן כתובתה, שוב אינו עובר באיסור "ועונתה לא יגרע" כמבואר בשו"ע (אה"ע סי' ע"ז סעי' א'). ומשמע שהלכה זו נוהגת גם בזה"ז, לאחר שהתקבל חדר"ג. ולפיכך, גם אם לא נתיר לו לישא אשה אחרת עליה, עכ"פ, מאחר ש"שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא", אי אפשר לכפות עליו לחיות עמה באיסור. ובפרט כאשר אמרה "טמאה אני לך", אם הוא מאמין לה, אין כאן מקום לחדר"ג, והוא חייב לגרשה. ומה שכתב הרמ"א (אה"ע סי' קע"ח סעי' ט' בהג"ה) שכופין אותו לשמש עמה, זהו כאשר האמין לה לאחר שחזרה בה; אך אם האמין לה קודם שחזרה בה, כיון שהאמין לה בהיתר – אינו מחוייב לחזור בו, והיא נשארת באיסורה. ואע"פ שיכול לחזור ולהימנע מלהאמין לה, אינו מחוייב לחזור בו.

העולה מדבריו, שהדבר תלוי בבעל: ברצותו מאמין לה וברצותו אינו מאמין לה.

בקום ועשה? והר"ן מביא מספר תירוצים לקושיא זו:

א. בתירוץ הראשון כתב הר"ן ד"אפקעינהו רבנן לקידושין מיניה", ונמצא שזינתה בהיותה פנויה.

ב. בשם "ואחרים תירצו" כתב הר"ן שמעיקר הדין לא היתה אשה נאמנת לומר "טמאה אני לך". מכיון שהיא משועבדת לבעלה, לאו כל כמינה לאסור עצמה עליו. ורק משום ששיערו רבנן שמסתמא אין אשה מזוללת בעצמה לומר כן, האמינו לה. וכשראו שיש לחשוש שמא עיניה נתנה באחר, ביטלו את נאמנותה והחזירו את הדין לעיקרו.

ג. בשם התוס' כתב הר"ן שיש כוח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה משום מיגדר מילתא. וכ"כ התוס' (ד"ה חזרי) והוסיפו לומר:

ומיהו נראה, דאף למשנה אחרונה, אם אומרת אשה "טמאה אני לך". ואמר הבעל שמאמינה – דאסורה לו, דאירו שויא לנפשיה חתיכה דאיסורא, ואפ"ל תחזור בה האשה ותאמר באונס היה.

ויש אומרים שמשמתיניא ליה על שגרם שתיאסר אשתו עליו ועובר על חרם תקנת רבנו גרשום.

להלכה כתב השו"ע (אה"ע סי' קט"ו סעי' ו') כדברי התוס':

אין עדים שזינתה, אלא שהיא אומרת שזינתה – אין חוששין לדבר זה לאוסרה, דשמא עיניה נתנה באחר... ואם היה מאמינה, ודעתו סומכת על דבריה – הרי זה חייב להוציאה.

ואילו הרמ"א (אה"ע סי' קע"ח סעי' ט' בהג"ה) נקט כדעת ה"ש אומרים" בתוס':

ויש אומרים דבזה"ז, שיש חרם רבנו גרשום שלא לגרש אשה בעל כרחה – אינו נאמן לומר שמאמינה... דחיישנן שמא עיניו נתן באחרת. ואומר שמאמינה, אע"פ שאינו מאמין. ומנדין אותו על שאומר שמאמינה וגרם לבטל חרם רבנו גרשום... ויש אומרים דכופין אותו ומשמש עמה...

ג. האם בעל יר"ש צריך לחוש לדבריה

אך יש לברר, כיצד צריך לנהוג בעל ירא-שמים, האם עליו להאמין לה או לא? האם לפחות מספק הוא חייב לחוש לדבריה, או שרשאי לא לחוש לדבריה, משום שלום בית?

והנה נאמר בתחילת מסכת כתובות (דף ב' ע"א) שבתולה נישאת ביום הרביעי, משום שאנו חוששים שמא תתקרב דעתו ולא יבוא לבי"ד לטעון טענת בתולים. ומכאן משמע שאנו מעודדים את הבעל שיבוא לבי"ד לברר אם אשתו אסורה לו, ומשום כך אנו חוששים שמא תתקרב דעתו. ואין לומר שאחרי שהתקבל חרם דרגמ"ה השתנתה ההלכה, ואדרבה, אנו אוסרים עליו לברר אם אשתו זינתה. שהרי חרם דרגמ"ה בא רק להשוות את האשה לאיש לענין גירושין בעל כרחה, אך לא בא להתיר לבעל לחיות עם אשתו הטמאה, כמו שטען הנודע ביהודה (לעיל אות ב'). אלא שהמקרה הנדון בסוגיא בכתובות אינו דומה לנד"ד. שהרי שם הוא זה שלא מצא לה בתולים, וא"כ הוא יודע מכוח עצמו שיש חשש שמא זינתה תחתיו. אך כאן, שהוא צריך לסמוך על דבריה וחכמים הפקיעו את נאמנותה, ולאחר חרם דרגמ"ה השוו אותו אליה וגם הפקיעו את נאמנותו, הספק במקומו עומד, אם בעל ירא-שמים חייב להאמין לאשתו.

ובשו"ת חתם סופר (אה"ע ח"ב סי' קי"א) משמע שחולק על דברי הנוב"י הנ"ל. ולדעתו, לאחר חרם דרגמ"ה, אפילו אם האשה אמרה "טמאה אני לך", אין הבעל יכול להאמין לה ולהפקיע את תקנת רגמ"ה, ועי"ש שהוא מחלק בין שני מצבים:

- א. אם היא רוצה להתגרש – תקנת רגמ"ה לא חלה, ואז הוא יכול להאמין לה שזינתה.
 - ב. אם אמרה "טמאה אני לך" אך אינה מעוניינת להתגרש – אינו יכול להאמינה ולגרשה בעל כורחה.
- ומדבריו יוצא שכל עוד יש סיכוי לשלום בית,

אין הבעל יכול להאמינה, וממילא גם אינו רשאי להאמינה.

ובשו"ת מהרי"ק (שורש ק"י) דייק מלשון התוס' (בסוף נדרים, הובא לעיל אות א') שאחרי שנתקבל חרם דרגמ"ה אין הבעל נאמן לומר שהוא מאמין לה, אפילו כאשר טוען שהוא רוצה לצאת ידי שמים. והוכיח זאת ממה שכתבו התוס' (שם) שמשמתין אותו. ואם כוונתו של הבעל לשם שמים, מדוע משמתין אותו? אלא ע"כ הוא אינו רשאי להאמין לה, אפילו כאשר כוונתו לשם שמים.

אמנם התוס' כתבו זאת לשיטתם, שהטעם שלא מאמינים לה הוא משום שחכמים עקרו את דבריה מכל וכל. אולם סברה זו נכונה גם להסברים האחרים שכתב הר"ן: שחז"ל הפקיעו את הקידושין, או שאין האשה יכולה להפקיע את שיעבודתה לבעלה.

מיהו, יש להעיר לנימוק השני שכתב הר"ן, שהאשה אינה נאמנת משום שמשועבדת לו. שהרי מכאן יוצא שלאחר שנתקבל חרם דרגמ"ה גם הוא משועבד לה, וא"כ אף הוא אינו רשאי להאמינה. על כך יש לומר, שאימתי הוא משועבד לה? רק כשהיא אינה רוצה להתגרש, אולם כאשר היא רוצה להתגרש, אינו משועבד לה. אולם כבר כתבנו שבנד"ד האשה לא הביעה את רצונה להתגרש, ועדיין יש סיכוי לשלום בית ביניהם.

וכתב בשו"ת חתם סופר (אה"ע ח"א סי' ע"ה ד"ה ויען):

ולא פליג רבנן בין צדקת וחסודה – מ"מ חשו חז"ל (ר"ל: שמא עיניה נתנה באחר), ואין הבעל צריך לחוש. אם אינו רוצה להאמינה, אין אנו אומרים לו: אתה ידעת צדקת אשתך ואהבתה לך, ואיך תאמר לא אאמין? מ"מ אין צריך להאמין, כי עמדו חז"ל על קלות דעת הנשים... ואין הבעל צריך לחוש אם לא שמאמין באמת. ובכ"ז יש מבריס בזה". דאיכא חרם רגמ"ה שלא לגרש בעל כרחה, מנדין אותו על שמאמין. פ"י: שהיה לו להאמין יותר לדברי חז"ל שאפילו כשרה

שבנשים אין להאמין בענין זה, והרי אפילו בתרומה מותרת לרב ששת...
הרי קמן כמה זשזו חז"ל לנתינת עיניה באחר.
ולמה לא יחוש בעל על אשתו מה שחשזו לה
חכמים?

ועל זה אמר קוהלת: "אל תצדק הרבה".

ד. האם לאסור משום "רגלים לדבר"

אלא שלכאורה יש קצת רגלים לדבר, מאחר שהתנהגותה הכללית רופפת לאחרונה, יש אולי מקום להאמין לה שזינתה, וכך נפסק בשו"ע (אה"ע סי' קט"ו סעי' ב' בהג"ה), שכשיש רגלים לדבר, חוששין לדבריה. (ועי' לקמן סי' ע"ט אות ה').

מיהו הפוסקים כתבו שצריך חשש חמור לשם כך. (עי' פד"ר כרך ב' עמ' 209 שכתבו בשם שו"ת צמח צדק החדשות מליובביץ', סי' ק"מ, שצריך רגלים חזקות לדבר). ובנד"ד, אמנם חלה התרופפות כללית במצבה הרוחני, אולם לחשוד בה בחשד כה חמור, שאפילו מי שאינו שומר מצוות נזהר בדרך כלל מלעשותו, נראה שאין לחוש. ואם יש סיכוי לשלום בית, אין לו לחשוד בה, והרי היא בחזקת כשרותה. אמנם מצוי בהלכה שגם כאשר יש חזקת כשרות מן הראוי לברר. וכך כתב המג"א (סי' ח' ס"ק י"א) בענין החובה לבדוק את הציציות. אולם שם מבואר שבשעת הדחק מותר לסמוך על החזקה, ואינו צריך לברר. ובנד"ד, שיש אפשרות לשלום בית, ובפרט כאשר יש ילדים רכים במשפחה – אין חובה לברר, ויכול לסמוך על החזקה.

ה. "אין אדם משים עצמו רשע" ו"שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא"

ובאשר לדבריה שהכשילה אותו פעמיים בכך שלא טבלה ושמשה עמו בהיותה נידה, נחלקו בדבר הראב"ד והרשב"א (כתובות ע"ב ע"א). וכך נאמר שם במשנה:

ואלו יוצאות שלא בכחובה... ומשמשתו נידה...
ונחלקו הראשונים במקרה שהבעל יודע את

הדבר רק עפ"י הודאתה, אם היא מפסידה את כתובתה: לדעת הראב"ד (מובא בר"ן לרי"ף דף ל"ב ע"ב ד"ה ואי לא ידע) אינה נאמנת להפסיד את כתובתה, משום ש"אין אדם משים עצמו רשע". ולדעה המובאת במאירי (שם ד"ה אמר המאירי) בשם "גדולי הדורות" נאמנת להפסיד את כתובתה, משום ש"הודאת בעל דין כמאה עדים דמי", ופלגינן דיבורא (ובדעת הראב"ד צריך לומר שהפסד הכתובת הוא רק תוצאה מאי נאמנותה; ואם לא מאמינים לה, גם לא מפסידה את כתובתה. וכעין זה כתבו הפני"ק, ד"ה שם, וההפלאה, ד"ה שם בגמרא, יעו"ש).

עכ"פ לכו"ע אינה נאמנת על עצם ההכשלה.

והפתי"ש (אה"ע סי' קט"ו ס"ק כ"א) כתב בשם שו"ת פנים מאירות (ח"ב סי' ב') לחלק בין שני מקרים: האומרת "טמאה אני לך" – אינה נאמנת, משום שחוששים שמא עיניה נתנה באחר. לעומת זאת, אם האשה מודה שהכשילה את בעלה בדבר עבירה – אינו חייב לגרשה, ולכן לא שייך לומר שחוששים שמא עיניה נתנה באחר, והיא נאמנת (וכ"כ בשם שו"ת מהר"י הלוי). וצריך לומר, שאע"פ שהיה מקום שלא להאמין לה, משום שאין אדם משים עצמו רשע, מ"מ, מכיון שכאן שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא – נאמנת יותר. ולא דמי לאומרת "טמאה אני לך", שאינה נאמנת; שהרי שם, ע"י דיבורה היא מפקיעה את עצמה ממנו, ולכן לא האמינוה חכמים. אך כשבדיבורה אינה מפקיעה את עצמה, שכן בעלה אינו חייב לגרשה אלא שבוה איבדה את נאמנותה – נאמנת לכך. וצ"ע אם אמנם כנים דברינו לומר שחל דין "שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא" בכה"ג, שאין איסור חל עליה עתה, שהרי בינתיים גדלה; אלא שהיא גרמה לכך שלא יוכל להאמינה יותר. ויותר מסתבר שאין כאן דין "שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא". (ועי' בדברי התוס', נדרים צ' ע"ב ד"ה חזון, שכתבו בענין אשת כהן, שהיא אינה מוזהרת אלא הוא, ולכן אינה נאמנת, שהרי אינה אוסרת את עצמה. וא"כ ק"ו כאן).

ונראה לומר באופן אחר, שאע"פ שאין אדם

מלהיות נאמנה לבעלה, מדוע שלא תהיה נאמנת?

אך הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"ח ה"ו בסופה) לא נימק את דין "אין אדם משים עצמו רשע" בטעם קירבה, שמטעם זה יש לומר שאינו נאמן כלל ועיקר, וכתב:

גזירת הכתוב היא שאין ממיתין בית דין, ולא מלקין את האדם בהודאת פיו, אלא על פי שנים עדים. וזה שהרג יהושע עכן ודוד לגר עמלקי בהודאת פיהם, הוראת שעה היתה או דין מלכות היה. אבל הסנהדרין, אין ממיתין ולא מלקין המודה בעבירה, שמא נטרפה דעתו בדבר זה. שמא מן הנמלין מרי הנפש הוא המחכים למוות, שתוקעין החברות בבטנם ומשליכין עצמן מעל הגגות. שמא כך זה יבוא ויאמר דבר שלא עשה כדי שיהרג, וכללו של דבר, גזירת מלך היא.

ובאמת, מן התימה על הרמב"ם שעזב את הטעם האמור בגמרא ואמר טעם אחר. וכנראה רצה לרמוז לנו למקרים שבהם טעם הגמרא אינו מספיק. ועיין ספר החינוך (מצוה כ"א) שכתב שבן נוח נהרג עפ"י עדות של עד אחד או קרוב ונהרג גם עפ"י עצמו.

ובמנ"ח (ס"ק ה') העיר שלדעת הראב"ד (מובא ברא"ש מכות פ"א ס"י ג'), הסובר שאדם על עצמו אינו עד כלל, גם בן נוח היה צריך להיות פסול. והחינוך סובר כדעת רש"י (סנהדרין ט' ע"א ד"ה רבא אמר) שאדם על עצמו אינו גרוע יותר מקרוב אחר. ולכן הוא סובר שבן נוח, שיכול להעיד על קרובו, יכול להעיד גם על עצמו. וצריך לומר שהרמב"ם (הל' סנהדרין שם) חולק, שהרי הגר העמלקי נהרג לדעתו בהוראת שעה, ולא מצד הדין. וא"כ בזה נחלקו: שלדעת החינוך דין "אין אדם משים עצמו רשע" הוא משום פסול קורבה, ולהרמב"ם הוא חסרון נאמנות. (ועי' מה שכתבנו במאמרנו "גדרי הודאת בעל דין", בקובץ "זכור זאת ליעקב" עמ' קס"ב-קס"ו). ועי' שו"ת "קול מבשר" (סי' מ"ב).

והש"ך (ח"מ סי' ל"ד ס"ק כ"ז, סי' צ"ב ס"ק ה') כתב שאין אדם נפסל בעבירה עפ"י עצמו, שכן אין אדם משים עצמו רשע, ומ"מ אין עושין אותו עד לכתחילה. ומדבריו משמע לכאורה שהכוונה היא לומר, שאמנם אינו נפסל עפ"י עצמו, כי

משים עצמו רשע, אנו לא חייבים להענישו או לפסלו משום כך, אך סוף־סוף חוששים אנו למה שאומר, ולמיחש בעי. ולכן אינו יכול יותר להאמינה להבא, מחשש שמא תשמשנו נידה. וזה עיקר החילוק בין המקרים: האומרת "טמאה אני לך" – אינה נאמנת, משום שזהו לשעבר, וחל עליה איסור מוחלט לעולם, ובכך היא מפקיעה עצמה מבעלה, ולכן אינה נאמנת. לא כן הודאתה בכך שהכשילה אותך, שכל חששותינו הן רק להבא, שמא תכשילנו בעתיד; ואכן אם תימצא דרך להאמינה בעתיד, אינו חייב לגרשה. ולמעשה אין היא פוסלת את עצמה עליו במוחלט. ולכן כל עוד לא נסתלק החשש שמא תכשילנו, למיחש בעי, אע"פ שאינו מאמין לגמרי למה שהיא אומרת. וצ"ע.

ו. גדר "אין אדם משים עצמו רשע"

ונראה שיש לחקור בגדר "אין אדם משים עצמו רשע", אם הוא משום חסרון נאמנות או משום פסול עדות. שאם נאמר שהוא משום חסרון נאמנות, שאין אדם נאמן כלל לעשות את עצמו רשע – אין הבעל צריך להאמין כלל לדבריה, ואין לו לחשוש כלל למה שאמרה. אך אם כלל זה הוא משום פסול עדות, אמנם אין אדם יכול לפסול את עצמו ולהטיל על עצמו דינים של "רשע", אך נאמנות יש לו, ולמיחש בעי. וכך משמע מלשון הגמ' (סנהדרין ט' ע"א, יבמות כ"ה ע"ב):

אדם קרוב אצל עצמו, ואין אדם משים עצמו רשע.

ומכאן משמע שהסיבה לכך שאינו נאמן להרשיע את עצמו היא משום דין קירבה. ולגבי דין קירבה מצאנו בפירוש שאין זה משום חסרון נאמנות אלא משום פסול עדות. וכך נאמר בגמרא (בבא בתרא קנ"ט ע"א): "אפי' משה ואהרן לא מהימני". מיהו, זה מסביר לנו רק מדוע אינו נאמן לפסול את עצמו לעדות, או מדוע אינו נאמן לחייב עצמו מלקות או מיתה; אך בעדות באיסורין, כגון נד"ד, שאשה פוסלת את עצמה

יש כאן גם ענין של שלום בית ושלווה ילדים קטנים. ואם יש סיכוי לשלום בית, מן הראוי למצוא לה דרך תשובה ולהחזיר את האמון של בעלה בה. ואם לא תרצה לעשות תשובה, זו עצמה ההוכחה שאינה רוצה יותר בשלום בית, ואז מוטב שייפרדו.

מסקנות

- א. אשה אינה נאמנת לומר שזינתה תחת בעלה. ויש מחלוקת בין הפוסקים אם מותר לבעל להאמין לה, מאחר שהוא משועבד לה מכוח חרם דרבנן גרשום.
- ב. יש להסתפק אם יש חובה על הבעל לבדוק ולברר אם היא אומרת אמת.
- ג. יש מחלוקת בין האחרונים אם הבעל רשאי להאמין לאשתו בזמן שאינה חוזרת בה מהודאתה. אך אם היא אומרת שרוצה להתגרש, לכו"ע מותר לו להאמין לה. ואז, אם נראה לו שהיא אומרת אמת, מן הראוי שיתחשוש לדבריה כדי לצאת ידי שמים.
- ד. כשיש רגלים לדבר שהאשה זינתה, מאמינים להודאתה. אבל אין להתבסס על התרופפות כללית בצניעותה אא"כ יש רגלים חזקות לכך שעברה עבירה.
- ה. יש מחלוקת בין הראשונים אם אשה נאמנת להפסיד את כתובתה כשמודה שהכשילה את בעלה באיסורי נידה. ויש להסתפק אם הבעל צריך להאמין לה לענין זה שיחשוש ולא יסמוך יותר על עדותה ביחס לאיסורים אלה.
- ו. השאלה אם דין "אין אדם משים עצמו רשע" הוא חיסרון בנאמנות או דין של פסולי עדות, תלויה במחלוקת שבין הראשונים. ונראה יותר לומר שזהו גם חיסרון בנאמנות.

כדי להיפסל צריך שני עדים שאינם קרובים; אך נאמנות על המעשה יש לו, ולכן למיחש בעי; ומשום כך אין עושין אותו עד לכתחילה.

אך מביאור הגר"א (סי' ל"ד ס"ק נ"ד) משמע שבעדות יש שני גדרים: מה שהוא מעיד ומה שאנו מקבלים את עדותו. ולכן כשפוסל את עצמו, אע"פ שאין אנחנו מקבלים את עדותו על עצמו, וכשהוא מעיד עדות אחרת אנו יכולים לקבל את עדותו כשל עד כשר – אעפ"כ הוא עצמו לא יכול להעיד, שהרי הוא יודע את האמת שהוא פסול. והביא ראיה ממסכת כריתות (י"ב ע"א), שם נאמר שאדם נאמן על עצמו, ורק אינו נאמן לחוב אחרים, כמבואר במסכת יבמות (מ"ז ע"א), שם אמרו לגר שהודה שהתגייר שלא כדין: "נאמן אתה לפסול את עצמך ואין אתה נאמן לפסול את בניך".*

אך מהש"ך (שם), שכתב שאם יודע עדות מעיד, וכן מלשון הש"ע (סי' צ"ב סעי' ה'), שכתב שרק אין ראוי לעשותו עד לכתחילה, אך בדעבד הוא עד כשר – משמע יותר שהוא רק חשש ולא פסול, אפילו לא מבחינת עצמו. וצ"ע.

עכ"פ בנד"ד, שחשאלה נוגעת רק לבעל, השואל אם אשתו נאמנת עליו, יש לומר שאינה נאמנת לומר שהכשילתו, שכן "אין אדם משים עצמו רשע". וקצת ראיה לזה ממה שהראשונים בסוף נדרים (צ' ע"ב, הובאו לעיל אות א') העירו שהאומרת "טמאה אני לך" צריכה להיות נאמנת רק משום "שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא", ולא מצד שיש לחוש לאמת שבדבריה, ואע"פ שאין הדבר נוגע לפסול עדות אלא לאיסור.

תשובה

מכל האמור עולה, שאמנם יש כאן חשש להכשלה נוספת באיסורי כרת. אך מאידך גיסא

* ועי' פת"ש (יו"ד סי' א' ס"ק כ"כ"א). ובדרכ"ת (שם ס"ק רמ"ו) שם משמע שאומרים אדם משים עצמו רשע רק דרך אמתלא, וידוי והתנצלות, אך שלא בדרך אמתלא, וידוי או התנצלות – אינו נאמן. מיהו, אם בלבו מאמין לו, הוא צריך לחשוש לאיסור. (ועי' במה שכתבו שם בשם שו"ת שבו"י, ח"א סי' מ"ד, וביד אפרים על גליון השו"ע שם, סעי' י"ג.) ועיין שו"ע (יו"ד סי' קכ"ז סעי' א' בהג"ה) שכתב שאדם אינו חייב להאמין לעד שאמר על יינו שנתנסך. מיהו יש לחלק בין יין נסך לשאר איסורים, יעו"ש"ה.